

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Carmersstraat 83 (Brugge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020D210
Mei 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bot Bart, Willaert Aaron

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Administratieve gegevens	4
2	Inleiding.....	6
3	Geplande werken.....	7
4	Gemotiveerd advies	8
4.1	Advies	9
4.2	Afbakening.....	10
5	Onderzoeksvragen.....	11
6	Methode en Strategie	12
6.1	Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten	14
6.2	Competenties	14
6.3	Vondsten	14
7	Bibliografie.....	15

FIGURENLIJST

Figuur 2 Het projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart. (Bron: geopunt)	6
Figuur 3 Vereenvoudigde weergave van de geplande werken. (bron: geopunt)	8
Figuur 4 GRB-basiskaart met de aan te leggen putten. (bron: geopunt)	11

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	4
---	---

1 Administratieve gegevens

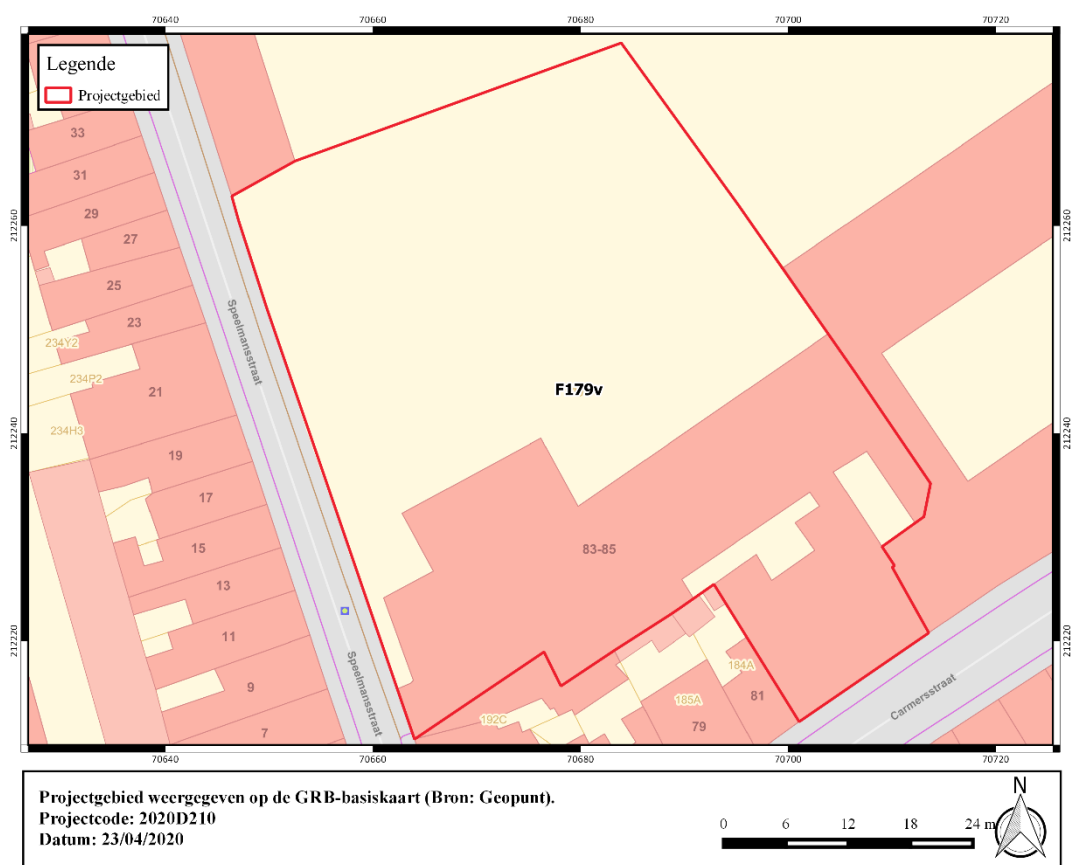
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

	Provincie	West-Vlaanderen
--	-----------	-----------------

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Gemeente	Brugge
	Deelgemeente	/
	Postcode	8000
	Adres	Carmersstraat 83 8000 Brugge
	Toponiem	Carmersstraat 83
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 70626 Y _{min} = 212209 X _{max} = 70725 Y _{max} = 212278
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Brugge, Afdeling 6, Sectie F, nr. 179v Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	/	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Aaron Willaert (historicus) Bart Bot (erkend archeoloog)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1 Het projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart. (Bron: geopunt)

2 Inleiding

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt. De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 2796m², de oppervlakte van de bodemingreep bedraagt ca. 131m², excl. rioleringen; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Brugge. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Het onderzoeksterrein grenst ten westen aan de Speelmannsstraat en ten zuiden aan de Carmerstraat. Het plangebied maakt deel uit van het Engels Klooster. De stadskern van Brugge (Grote Markt) situeert zich ca. 940 meter ten zuidwesten. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 2796 m². Op heden is ca. 1017 m² van het terrein bebouwd. Deze bebouwing betreft de vroegere gastenkamers van Sint-Leo Hemelsdaele, hiervoor internaat van de kostschool bij het Engels klooster. Het noordelijk deel van het plangebied is in gebruik als tuinzone met verspreide vegetatie in de vorm van boomgroei. De ligging van de huidige riolering is op heden niet gekend.

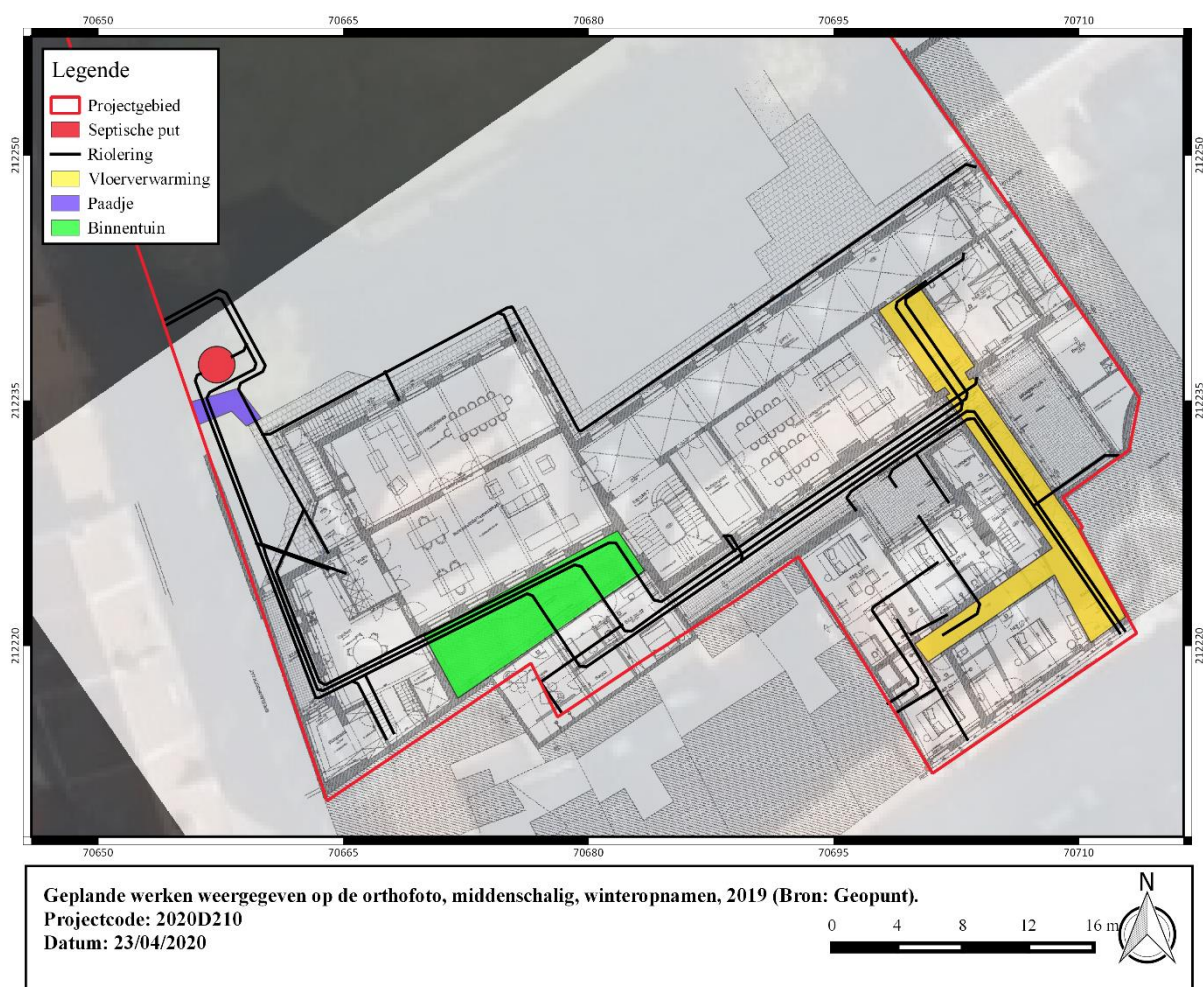
3 Geplande werken

De opdrachtgever plant het verbouwen en opdelen van een historisch pand met functiewijziging.

Concreet worden hiertoe de volgende bodemingrepen voorzien:

- De realisatie van een nieuwe vloer met vloerverwarming ter hoogte van de bestaande gang (hieronder aangeduid met een gele opvulling) over een oppervlakte van ca. 71 m². Vermoedelijk is hier nog geen vloerplaat aanwezig. Daarom graaft de opdrachtgever uit tot ca. 50 cm-mv om een vloerplaat te gieten, isolatie te voorzien en de vloerverwarming te integreren. Onderstaande foto's tonen de huidige vloer ter hoogte van deze gang.
- De realisatie van een nieuwe binnentuin over een oppervlakte van ca. 50 m². hiertoe wordt de bestaande binnenvloer weggenomen om deels terrasvloer aan te leggen en deels te ontharden. De bodemingreep die hiertoe wordt voorzien bedraagt ca. 30 cm-mv.
- Vanaf de Speelmansstraat tot het gebouw wordt een paadje aangelegd in waterdoorlatende verharding over een oppervlakte van ca. 5,5 m². Hiertoe wordt een bodemingreep voorzien tot een diepte van ca. 25 cm-mv.
- In functie van de nieuwe bestemming wordt tevens nieuwe riolering en een nieuwe septische put gerealiseerd. De septische put (ca. 4 m²) wordt aangelegd tot een diepte van ca. 2 m-mv. De riolering wordt aangelegd tot een diepte van ca. 60 cm-mv. Hiertoe wordt een sleuf uitgegraven van ca. 40 cm breed.

Figuur 2 Vereenvoudigde weergave van de geplande werken. (bron: geopunt)

4 Gemotiveerd advies

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Brugge Carmerstraat 83.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Brugge, buiten de eerste stadsomwalling en binnen de tweede stadsomwalling
- De eerste betrouwbare cartografische weergave van het plangebied is op het plan van Marcus Gerards (1562). Reeds op dit plan is duidelijk bebouwing waar te nemen langsheen de straatzijde van de Speelmansstraat en de Carmerstraat. Langsheen de zijde van de Speelmansstraat situeert zich een tuinmuur. Het centrale deel van het plangebied is in gebruik als tuinzone. De functie van de bebouwing binnen de projectgrenzen is niet gespecificeerd.
- Reeds in 1629 nam een gemeenschap van kannunikessen hun intrede in Brugge. Zij vestigden zich in het passantenhuis 'Nazareth'.
- De navolgende eeuwen zou het gebouwenbestand steeds verder uitbreiden en evolueren conform de nieuwe noden van de bewoners van de site.
- Ten noorden van het plangebied werd ijzertijd materiaal aangetroffen. De sporen bevonden zich op +5m TAW.
- Concreet is er ter hoogte van het projectgebied een verwachting naar bewoning vanaf de volle-late middeleeuwen (oudere sporen zoals sporen uit de ijzertijd zijn niet uit te sluiten). Archeologische resten kunnen zich manifesteren als funderingen, vloerniveau's, ophogingspakketten,

3° de waardering van de archeologische site:

Archeologisch onderzoek op de site zou informatie kunnen geven over de bebouwings- en bewoningshistoriek van het desbetreffende perceel en over de vroegste ontwikkeling van Brugge en het klooster.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

4.1 Advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Archivalisch onderzoek*: Bijkomend archivalisch onderzoek is in dit stadium van het onderzoek niet van toepassing. Aan de hand van het historisch kaartmateriaal een duidelijk beeld verkregen van het onderzoeksgebied. Er is contact opgenomen met Frederik Roelens (Raakvlak) voor meer duiding.
- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.
- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in

elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Veldkartering Cfr. CGP 7.5*: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Verkennd en waarderend archeologisch booronderzoek Cfr. CGP 8.4 en 8.5*: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten Cfr. CGP. 8.6*: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe verticale stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en proefsleuven de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Eerder werd aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Een onderzoek met behulp van proefputten kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken (inschatting van het archeologisch niveau, de bewaringstoestand van de archeologische resten, de verstoringsgraad binnen het plangebied, eventueel behoud in situ).

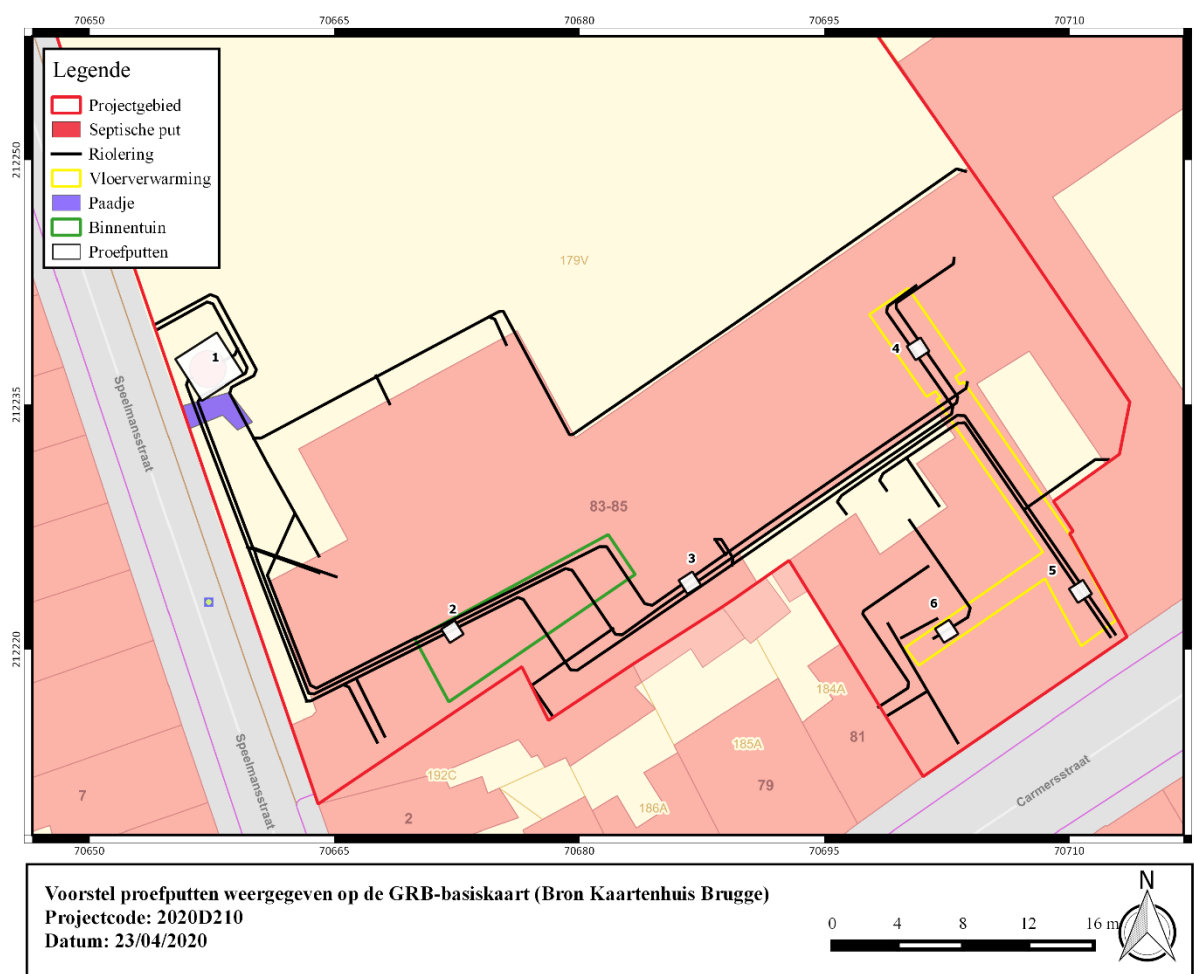
De aanbeveling werd getoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel niet mogelijk. Werken zullen uitgevoerd worden na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefputten brengen het archeologisch potentieel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een onderzoek door middel van proefputten is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd.

4.2 Afbakening

Het advies heeft betrekking op het volledige plangebied (ca. 133 m²) dat verstoord wordt door de geplande werken. Verspreid over het volledige bedreigde plangebied worden 6 proefputten aangelegd, op enkele strategische plekken. In totaal wordt 14 m² of 10,5% van het bedreigde plangebied onderzocht. Dit is voldoende om een correcte uitspraak te doen omtrent de te nemen maatregelen.

Figuur 3 GRB-basiskaart met de aan te leggen putten. (bron: geopunt)

5 Onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. **Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).**

Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden:

- Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?
- In hoeverre is het plangebied verstoord?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Welke specifieke activiteiten hebben binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Moet er, op basis van de archeologische resten, een vlakdekkend vervolgonderzoek plaatsvinden? Wat is de ruimtelijke afbakening van het vervolgonderzoek? Welke vraagstellingen dienen geformuleerd worden voor een vervolgonderzoek?

6 Methode en Strategie

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en proefsleuven, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Specifiek wordt verwezen naar hoofdstukken 8.6.1 en 8.6.3 van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 3.0). Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

De proefputten worden ingeplant rekening houdend met de wetenschappelijke vraagstelling en de huidige bebouwing. Volgende configuratie wordt voorgesteld:

Proefput 1:

- De proefput (3mx3m) bevindt zich ter hoogte van de geplande septische put.
- Verwachting: Resten historische bebouwing, stratigrafische opbouw, prestedelijke sporen.
- De proefput wordt opgegraven tot op moederbodem.

Proefput 2:

- De proefput (1mx1m) bevindt zich ter hoogte van de geplande groenzone/riolering.
- Verwachting: historische bebouwing (o.a. vloerniveaus)
- De proefput wordt opgegraven tot op verstoringsdiepte.

Proefput 3:

- De proefput (1mx1m) bevindt zich ter hoogte van de geplande riolering.
- Verwachting: historische bebouwing (o.a. vloerniveaus)
- De proefput wordt opgegraven tot op verstoringsdiepte.

Proefput 4:

- De proefput (1mx1m) bevindt zich ter hoogte van de geplande vloerverwarming/riolering.
- Verwachting: historische bebouwing (o.a. vloerniveaus)
- De proefput wordt opgegraven tot op verstoringsdiepte.

Proefput 5:

- De proefput (1mx1m) bevindt zich ter hoogte van de geplande vloerverwarming/riolering.
- Verwachting: historische bebouwing (o.a. vloerniveaus)
- De proefput wordt opgegraven tot op verstoringsdiepte.

Proefput 6:

- De proefput (1mx1m) bevindt zich ter hoogte van de geplande vloerverwarming/riolering.
- Verwachting: historische bebouwing (o.a. vloerniveaus)
- De proefput wordt opgegraven tot op verstoringsdiepte.

Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande proefputten niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om extra proefputten of proefsleuven aan te leggen, of de bestaande putten uit te breiden, om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. In elke proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht tot op verstoringsdiepte (behalve proefput 1, deze wordt opgegraven tot op moederbodem, desnoods dor middel van een boring). Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. In het geval van diep uitgegraven contexten (bvb. waterputten) worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Bij het aantreffen van resten van ambachtelijke activiteiten moet indien nodig een specialist geraadpleegd worden. Een selectie van het sporenbestand moet onderzocht worden om uitspraken te kunnen doen in functie van een vervolgonderzoek. De kwetsbare sporen worden afgedekt. In elke proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak. Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

6.1 Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

6.2 Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen en heeft bij voorkeur een goede kennis van de (post) middeleeuwse periode. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Brugge¹ in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

6.3 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

¹ Voor de aanvang van de werken dient contact opgenomen worden met de Dienst Raakvlak.

7 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

